

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2024, 24(2), 653 – 684. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1332311>

Şermin Yaşar'ın "Para Ağacı" Eserinde Atasözleri ve Deyimlerin Varlığı

Proverbs and Idioms of Şermin Yaşar's Story Book Named Para Ağacı

Ayşen ARICI¹ , Gülşah YALÇIN²

Geliş Tarihi (Received): 24.07.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 02.04.2024

Yayın Tarihi (Published): 24.06.2024

Öz: Çalışmanın amacı, Şermin Yaşar'a ait *Para Ağacı* adlı çocuk kitabının söz varlığı unsurları bakımından incelemek ve bu amaç doğrultusunda söz konusu eserde yer bulan söz varlığı unsurlarını (atasözleri, deyimleri) tespit ederek kullanım sıklığını belirlemektir. Bu çalışma nitel araştırma olup doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. Veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. İncelenen kaynaktan tespit edilen farklı deyim sayısı 194 iken toplam deyim sayısı 248, farklı atasözü sayısı 11 iken toplam atasözü sayısı 25'tir. Farklı atasözü ve deyimlerin toplamı 205, tespit edilen atasözü ve deyimlerin genel toplamı 273'tür. Kitapta farklı kuruluş biçimine sahip çeşitli deyim örnekleri yer bulmaktadır. İnceleme sonucunda eser, söz varlığı öğretimine karşı hassasiyeti ve mesuliyeti taşımakta, en önemlisi standart Türkçe kullanımıyla her yaşta çocuğun ilgisini çekecek nitelikleri sağlamaktadır. Kitap deyim ve atasözlerinin günlük hayatta nerede ve nasıl kullanıldığını öyküleştirme yoluyla öğretmektedir, bu sebeple kitapta yer alan deyim ve atasözlerinin tespitinin alana katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Kitabın deyim ve atasözünün zengin kullanımıyla dilin canlılığına ve kültür aktarımına kaynaklık ve söz varlığına hizmet ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, Deyim ve atasözleri, Şermin Yaşar, Söz varlığı

&

Abstract Abstract: The aim of the study is to examine the children's book *Money Tree* by Şermin Yaşar in terms of vocabulary elements and to determine the frequency of usage by determining the vocabulary elements (proverbs, idioms) in the work in question. This study is qualitative research and was carried out by document analysis method. The descriptive analysis method was used in data analysis. The number of different idioms identified in the analyzed source is 194, the total number of idioms is 248, the number of different proverbs is 11, and the total number of proverbs is 25. The total of different proverbs and idioms is 205, and the general total of the determined proverbs and idioms is 273. There are various idiom examples with different forms of organization in the book. As a result of the analysis, the book carries sensitivity and responsibility towards teaching vocabulary, and most importantly, it provides qualities that will attract the attention of children of all ages with its use of standard Turkish. The book teaches where and how idioms and proverbs are used in daily life through storytelling, so it is stated that the identification of idioms and proverbs in the book will contribute to the field. With the rich use of idioms and proverbs, it is seen that the book serves as a source and vocabulary for the vitality of the language and cultural transmission.

Keywords: Children's books, Proverbs and idioms, Şermin Yaşar, Vocabulary

Atıf/Cite as: Arıcı, A. ve Yalçın, G. (2024). Şermin Yaşar'ın "Para Ağacı" eserinde atasözleri ve deyimlerin varlığı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2) 653-684, <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1332311>

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/aibuelt>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

¹ Sorumlu Yazar: Ayşen Arıcı, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, aysen.arici1@gmail.com, ORCID: 0009-0002-0019-0660

² Doç. Dr. Gülşah Yalçın, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, dr.gulsahyalcin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0979-1630

1. GİRİŞ

İnsan, var oluşu gereği diğer insanlara sözlü ya da sözsüz şekilde duygu, düşünce ve taleplerini aktarma ihtiyacı duyar. Bu ihtiyacı genellikle dil aracılığıyla yapan birey, kullandığı dil sayesinde iletişim kurar, fikir ve duygu paylaşımı yapar. Bu kullanımı tam ve yetkin şekilde gerçekleştirebilmek için zengin kelime hazinesine sahip olması gerekir. Kelime hazinesi; bilgiyi kullanmada büyük bir yetiye sahip olan bireyin akıl yürütme becerisine de yansır (White ve Alexander, 1988). Kişi sahip olduğu söz varlığı ile anlama ve anlatmanın yanı sıra düşünme gücünü de ortaya koyar. İnsan için dil, düşüncelerini sözcüklerle aktarmaya başladığı andan itibaren önem kazanır.

Ana dilini yakın çevresinden edinen birey, kullandığı dilin kurallarını tanımayı ve dil becerilerini geliştirmeyi okul çağında da sürdürür. Birey, planlanan programda dört temel dil becerisini hayata geçirmeyi, sahip olduğu söz varlığıyla orantısız olarak gerçekleştirir. Becerilerin asıl besleneceği kaynak, öncelikle söz varlığıdır. Sahip olduğu sözcük sayısı sözü aktarma kabiliyetini de açığa çıkarmaktadır. Söz varlığının en aktif şekilde ortaya konduğu ders ise Türkçe dersidir. Türkçe dersinin temel amacı çocuğa ölçünlü dili öğretmek ve temel dil becerisi kazandırmaktır. Türkçe derslerinde kullanılan materyallerin başında Türkçe ders kitapları gelir. Ders kitaplarında söz varlığı unsurlarını barındıran metinler yer bulmaktadır. Okul çağındaki birey, bu metinler aracılığı ile hem yeni bilgiye ulaşmakta hem de dilin özelliklerini fark edip kavramaktadır.

Söz varlığı unsurlarıyla özellikle de deyim ve atasözleriyle Türkçe ders kitaplarında karşılaşan çocuk, derste öğrendiği deyim ve atasözlerini günlük hayatta da kullanır. Öğrenci görüşleri doğrultusunda elde edilen verilere göre çocukların atasözü ve deyimleri günlük hayatta kullanmayı sevindikleri ortaya konmaktadır (Çakmakçı, 2009: 65). Bu sebeple bireyin düzeyine uygun eserler aracılığıyla ders kitaplarından edindiği deyim ve atasözlerinin üzerine yeni söz unsurları eklemesi beklenir. Okul çağı çocukları ana dillerinde yer bulmuş söz varlığı unsurlarını eğitim gördükleri ortamda, bunun yanında çocuk edebiyatı ürünlerinin katkılarıyla kazanmakta ve zenginleştirmektedir (Baş, 2010). Öyleyse öğrencinin atasözü ve deyimleri dağarcığına kazandırması ve gündelik yaşamında kullanması için ders kitaplarının yanı sıra çocukları kendine çekecek deyim ve atasözlerinin çokça yer bulduğu, zengin içeriğe sahip çocuk kitaplarına gereksinim olduğu görülmektedir. Ele alınan "*Para Ağacı*" eserinin çeşitli deyim ve atasözlerinin anlamlarına uygun şekilde kazandırılması bakımından ilköğretim çağındaki çocuğa katkısı olacağı öngörülmektedir.

1.1. Literatür

1.1.1. Söz varlığı

"Söz varlığı" bir dildeki sözler bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler (TDK, 2011) genel tanımının yanı sıra söz varlığı; mevcut toplumun vakalara bakışını, benimsedikleri kültür, dünya görüşü ve yaşam tarzını aktaran bir araçtır (Aksan, 2009). Kısaca söz varlığı, dilin bilinen sözlerinin tamamı; sözcük hazinesi ise bireyin kullandığı sözlerin tümü olarak da ifade edilebilir. Her bir bireyin sözcük hazinesi, toplumun sahip olduğu söz varlığının azınsanamaz parçasıdır. Öyleyse toplumu oluşturan unsurların zenginliği dilin zenginliğinin de göstergesidir.

Türk dili tarih sahnesinde yer aldığından beri birçok dil ile alışveriş hâlinde olmuş, bu dil-toplum ilişkileri neticesinde karşılıklı olarak söz varlığı zenginleşmiş ve sayısız kelime iletimine ve dili şekillendirmeye etki edecek kuralların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum söz varlığının zenginleşmesinde etkili olmuştur. Dilin sınırlı sayıdaki materyalleri ile sınırsız sayıda malzeme zenginliği oluşturmaya dilin kendi süreci büyük katkı sağlamıştır. Aksan (1991), Türkçenin şekil özellikleri ve yapısı yönünden farklı kavramları anlatan, yeni ve yabancı kavramları karşılayabilen çok elverişli bir dil olduğunu söylemiştir. Dillerin içerdikleri kelime sayısına göre zenginlikleri belirlenmeye yönelik çok yönlü birçok araştırma yapılmıştır. Türkçe Sözlük bünyesinde sözcük, terim, deyim ve anlamdan oluşan 122 423 söz varlığı bulunduğu belirtilmiştir (Türkçe Sözlük, 2011: XXI).

1.1.1.1. Söz varlığı unsurları

"Kelime" Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011) "anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük" olarak karşılık bulmaktadır. Ses birliği, kelime kadrosunun en temel unsuru olarak tanımlanan eylem, durum, varlık, kavram yahut olgu dağarcığını karşılayan sesler bütünüdür (Onan, 2016). Ses birimlerinin belli kurallar doğrultusunda birlik oluşturması, oluşan birliklerin başlıca özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Sözcüklerin sahip olması gereken özellikleri Aksan (2009) Peter Kühn'den şöyle aktarmaktadır:

- Önem önceliği olan kavramları yansıtmalıdır.
- Bileşik sözcükler türetebilmeli, yeni sözcükleri türetme gücüne sahip olmalıdır.
- Genel kullanılabilirliği ve anlaşılabilirliği olmalıdır.
- Anlamı aktarma ve kullanım yaygınlığıyla aynı zamanda anlam sayısının fazla ve kelimenin kullanım sıklığı fazla olmalıdır.
- Çeşitli deyimler arasında bu deyimlere esas oluşturacak nitelikte kullanılıyor olmalıdır.

Sözcükler, kazandıkları özellikler doğrultusunda söz varlığı başlığı altında sınıflandırılır. Bunlar; temel söz varlığı, atasözleri, deyimler, ikilemeler, terimler, kalıp sözler vb. unsurlardır. Bu çalışmada, incelenen çocuk kitabında tüm söz varlığını ele almak yerine atasözleri ve deyimler bakımından zenginliğine dikkat çekmek için yalnızca atasözleri ve deyimlere yer verilmiştir.

Atasözleri; gözlem ve tecrübe neticesinde varılan hükümlerin bilgece bir düşünceyle nasihat kisvesinde, doğduğu ulusun halkının hizmetine sunulmuş kalıplaşmış söz varlığı unsurlarından biridir (Bilgin, 2013:63). Çobanoğlu (2003:160), atasözlerini "Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kültürel birliktelik ve sosyal olarak bir arada yaşama ilkelerine dönüştüren ve kalıplaşmış şekilleri bulunan, sosyal ve kültürel olarak benimsenmiş ve meşruiyetleri tartışmasız kabul gören özlü sözlerdir." şeklinde tanımlar. Atasözleri dilin ifade gücünü kendine özgü söz bütünlüğüyle sağlayabilmesi açısından büyük öneme sahiptir. Atasözleri kendi toplumunun iletişim diyalektiğini yansıtan, kuşaklar arası aktarılagelen bir değerdir. Toplumun bildirişimsel anlamsal haritasını sergilediği için hassasiyetle incelemek gerekir (Bekiroğlu, 2014:81). Bir ulus sahip olduğu atasözleri esasında o ulusun örf, adet, gelenek ve göreneklerini, o topluluğa ait yaşam biçimlerini ve değer yargılarını yansıtır. Atasözleri toplumların ortak değeridir ve özelliği bakımından her dilin kendine özgü atasözleri mevcuttur. Özetle atasözlerinin amacı ortaya çıkışına hizmet etmek, yol gösterici olmak, ders ve öğüt vermek, ibret içeren gerçeği bildirmektir.

Deyim; "belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür." (Aksan, 2009:37). Genellikle en az iki sözcükten oluşan deyimler, bir dilin en tipik dil özelliklerini taşır, bu yanı onları kullanım açısından çekici kılar. Söylemin mecaz içermesi deyimlerin belirleyen özellikleri arasında ilk sırada yer alır (Aydın ve Gülden, 2021:478). Deyimler de kalıplaşmış sözlerdir ve deyimleri meydana getiren sözcükler anlamca kaynaşmıştır, yerlerine eş anlamlısı olsa bile başka sözcükler kullanılamaz. Anlam açısından değerlendirildiğinde deyim oluşturulan sözcüklerin (isim ve eylemlerin) sözün bağlamına göre çekimlendiği görülmektedir (Karadağ, 2019:19). Cümlede kullanılırken çekimleme esnasında sözcükler arasına farklı sözcükler girmesi anlam bütünlüğünü etkilememektedir. Deyimlerin amacı, anlatımı güçlendirmek, hoş ve çekici bir duruma getirmek için bir kavramı farklı kalıplarla yeniden sözcük hazinesine sunmaktır.

1.1.1.2. Söz varlığının önemi

Kişinin sahip olduğu söz dağarcığı okuma, okuduğunu anlama aynı zamanda anlatma becerisine önemli katkı sağlamaktadır. Kelime hazinesi, okuduğunu ya da dinlediğini anlamlandırmada önemli bir etmendir (Nelson ve Stage, 2007). Bununla birlikte kelime hazinesinin zenginliği bütün disiplinlerdeki başarıyı etkileyecek güce sahiptir bu nedenle üzerinde durulması gereken bir husustur. Kişinin söz varlığı kapasitesi ne kadar çeşitlilik gösterirse anlama kapasitesi de o denli iyi seviyede kabul edilir (Zhang ve Anual, 2008). Okul çağına erişmiş bir bireyin eğitim sürecinde kazanması beklenen sözcük ve söz unsurları, bireysel ve akademik başarısını doğru oranda etkileyecektir. Söz varlığı kapasitesinin zenginliği kişinin diğer dil becerilerinin gelişimini de etkiler (Büyükkız ve Hasırcı, 2013). Başarının yanı sıra duygu ve düşüncesini güçlendirecek materyallerle karşılaşarak bağlamdan hareketle çeşitli anlam özelliklerini hayal ve ifade gücüne katacaktır. Ana dilinin kelime kadrosunun unsurlarını içeren, nitelikli eserlerle erken yaşlarda karşılaşan çocuğun düşünce ve duygu dünyası gelişir (Özbaşı, 2016). Bu nedendir ki eğitimin her kademesinde öğrencinin kazanması gereken kelimeler tespit edilmeli ve söz varlığı çalışmaları bir sistem içinde yürütülmelidir. Söz varlığı için sıklığın önemini vurgulayan Aksan (2009),

“Okumaya yeni başlayan ilkokulun ilk sınıflarındaki öğrencilere ya da bir yabancı dili öğrenmeye başlayanlara ilk aşamada öğretilmesi gereken sözcüklerin hangileri olduğu, dilin sözcüklerinin hangi sıraya göre tanıtılması gerektiği saptanırken, değişik gereksinimleri karşılayan ana dil ve yabancı dil sözlükleri hazırlanırken dildeki öğelerin sıklıklarının bilinmesi gerekmektedir.” der.

Her yaş grubunun bilmesi beklenen sözcük tespiti için sıklık çalışması yapmak yerinde bir karar olacaktır. Bu tespiti sağlamak için ders kitapları ve farklı yaş gruplarına uygun edebiyat ürünleri üzerinde de çalışmalar yapılmalıdır.

1.1.2. Söz varlığı öğretiminde çocuk kitapları

Söz varlığı ve söz varlığının içinde yer alan unsurlar dört temel dil becerisi kazanımı, ana dil ve hatta yabancı dil öğretimi için en temel malzemelerdir. Sözlü kaynakların yanı sıra yazılı kaynaklar için kelime hazinesi; temel söz varlığı, deyimler, atasözleri ve diğer unsurlar, birçok edebî ürünün yanı sıra çocuk edebiyatı ürünlerinin oluşumunda da önemlidir.

Çocuklar söz varlığını okul öncesi dönemlerde zenginleştirmeye başlar. Bu dönemde çocukların sözcük dağarcığına katkı sağlayan nitelikli çocuk edebiyatı ürünüyle tanıştırılması gerekir. Sever (2012:145),

“Okul öncesi dönemde dinlenen masallar, fıkralar, fabllar, bilmece vb. anlatılar, çocukları ana dilinin söz varlığıyla ‘anlam evreni’ ile tanıştırır. Çocuk kitapları, 2- 3 yaşından başlayarak çocukların oynama, eğlenme, keşfetme gereksinmelerine yanıt veren; görsel ve dilsel özellikleriyle çocukla yaşam arasında bağ kuran, çocuğun ilgi ve beğeni alanına girerek çocuk için doğal bir öğrenme ortamı yaratan; çocuğun ilk özgün dil modelleri olan araçlardır.”

Çocuk, okul öncesi dönemi takip eden somut işlemler döneminde deyimler ve mecazları anlamakta güçlük çeker, bu söz ya da söz gruplarını kelime anlamıyla algılar (Özdemir ve diğerleri, 2012). Soyut ifadeleri kelime düzeyi anlamdan bütünsel anlama taşıyabileceği ve çocuğun gelişim sürecinde soyut ifadeleri anlamlandırabileceği ilk kaynak metinlerdir. Somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine nitelikli geçişi sağlamak çocuk kitaplarıyla mümkündür. Çocuğun sözcüğe maruz kalması, kelime dağarcığında yer edinmesi için gerekli şartlardandır. Çocuk, gelişim dönemine uygun kazanması beklenen kelimeyi cümle düzeyinde bir metin içerisinde anlamlandırarak öğrenir. Bu anlamlandırma döneminde çocuğun anlamını bilmediği sözcüğü, cümle içinde çağrışım yoluyla anlamlandırması için bilinmeyen sözcüğe yer vermek gerekir (Yalçın ve Aktaş, 2002:33).

Çocuk kitaplarında söz varlığı konusunda ilk araştırma çalışması Baş (2006) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın amacı belli başlı türdeki çocuk kitaplarında söz varlığını tespit edebilmek ve sonuçlar doğrultusunda ilköğretim öğrencilerinin sözcük dağarcığını karşılaştırarak ortaya koyabilmektir. Nitelikli

çocuk kitapları, çocuğun dil gelişimine katkıda bulunur. Küçük okurun okuma kabiliyetlerine, kavrayış ve anlamlandırma gücüne faydası olan sözcükler ve deyimler seçilmeli, cümle ve paragraf oluştururken buna dikkat etmelidir (Oğuzkan, 2001: 370). Çocuklara ve genç bireylere yönelik yapıtlar okuyucusunu nitelikli metinlere yönlendirebilecek başarıyı göstermeli, okuma kültürünü genç yaşta okuyucusuna kazandırabilmelidir (Gültekin, 2011). Bir dilin söz varlığını aktarmayı kendine görev bilen şair ve yazarlar, meydana getirdikleri eserler ile dilin doğru ve etkili bir şekilde aktarılmasında önemli rol oynarlar (Karatay, 2011; Uluçay, 2011). Şair ve yazarların söz dağarcığı, dilin zenginliğinin tespiti için önemli bir ölçektir (Ergüzel ve Kirik, 2012). Bu sebeple bir dilin zenginliğini o dilde yazılmış edebî eserlerin söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkarabiliriz.

1.1.3. Şermin Yaşar'ın hayatı ve eserleri

Şermin Yaşar, 1982 yılında Berlin'de dünyaya gelmiş, yazar ailesiyle birlikte bir süre sonra Bilecik'in Kınık köyüne yerleşmiştir. Lisans eğitimini Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamlamıştır. Yazar, daha sonra Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans eğitimini bitirmiştir. Eğitimi sırasında reklam ajansına girerek yönetici asistanlığı yapmıştır. Daha sonra yöneticilik kademesinde işini sürdürmüştür. Üç çocuk annesi olan Yaşar, çocukları ile oynadığı oyunları sosyal medya mecrasında paylaşmıştır. Paylaşımlarının beğenilmesi üzerine 2014 yılında "Başlarım Şimdi Anneliğe" adında ilk kitabını, 2015 yılında ise "Oyuncu Anne" adında kitabını çıkarmıştır. Yazar, bu esere duyulan büyük ilgi üzerine Oyuncu Anne adıyla tanınmaya başlar. Türk Dili ve Edebiyatı mezunu olan yazar, çocukları kelimelerin kökeninin nereden geldiği konusunda bilinçlendirmek amacıyla 6 Mayıs 2020 tarihinde, "Kelimenin Ardı" başlığında Youtube videoları yayımlamaya başlamıştır. Bu amaçla açılışı 26 Eylül 2022 tarihinde olan Kelime Müzesi'ni kurmuştur. Deli Tarla adlı eseriyle 67. Sait Faik Abasıyanık Hikâye Armağanı' nı almıştır. Yaşar'ın; Bavul, Duvar Kitap, Kafa ve Yedi Yetmiş dergilerinde yazıları yayımlanmıştır. Yazarın, 3 Taş Çocuk Dergisi'nde çocuklar için hazırladığı oyunlar bulunmaktadır. Çocukların kişisel gelişimi amacıyla çocuk kitapları yazmayı sürdürmektedir. Bazı eserler "Dedemin Bakkalı, Dedemin Bakkalı- Çırak, Abartma Tozu, Babaannem Geri Döndü, Para Ağacı, Cumhuriyet'in İlk Sabahı ..." çocuk kitapları içinde yer almaktadır.

Alan yazında yer alan, Şermin Yaşar'ın çocuk kitapları üzerine yapılan çalışmalar ise şu şekildedir:

Dağ'ın (2021), "Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Çocuğa Görelik İlkesi ve Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinin amacı, seçili kitaplarının çocuğa uygunlunun tespiti ve incelenen kitapların eğitsel iletilerini belirlemektir. Doküman analizi yapılarak Şermin Yaşar'ın dokuz çocuk kitabının iç yapı özellikleri, dil ve anlatım, konu, tema, kişiler ve çevre gibi unsurlar yorumlanmıştır. Dil ve anlatım başlığı altında araştırmaya konu olan kitapların belli başlı söz varlığı unsurlarına değinilmiştir. Başar ve Akın'ın (2021), "Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimi Çerçevesinde Şermin Yaşar'ın Eserlerinin İncelenmesi" adlı makalesinde Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarını, çocuk edebiyatının temel ilkeleri doğrultusunda incelenmiş, iç yapı ve dış yapı unsurları bakımından uygun olup olmadığını ortaya konmuştur. Söz varlığına dair detaylı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Cavga ve Eyüp'ün (2021), "Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarındaki Eğitsel İletilerin İncelenmesi" adlı makalesinin taşıdığı amaç, Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletilerin belirlenmesidir. Araştırmaya konu olan dört kitapta araştırma sonucunda eğitsel iletilerin çoğunlukla dolaylı aktarıldığı tespit edilmiştir. Şimşek ve Kaya' nın (2021), "Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarında Bir Anlatım Tarzı Olarak Mizah" adlı makalesinde çocuk edebiyatında yer alan Şermin Yaşar'ın dört çocuk kitabında mizahî anlatım tarzına başvurulup vurulmadığı araştırılmıştır. Ele alınan kitaplar olumlu ve olumsuz mizah unsurları gözetilerek değerlendirilmiştir. Gençler ve Kahtalı' nın (2022), "Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi" makalesinin amacı Şermin Yaşar'ın seçilen altı çocuk kitabının Talim Terbiye Kurulunca belirlenen on kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sorumluluk, öz denetim, sabır, vatanseverlik, yardımseverlik) açısından incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacını, Şermin Yaşar'a ait Para Ağacı adlı çocuk kitabının - çokça yer bulduğu öngörüsüyle - atasözleri ve deyimler bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Bu amaçla söz konusu eserde yer bulan atasözleri ve deyimler tespit edilecek ve kullanım sıklığı belirlenecektir.

1.3. Araştırmanın problem cümlesi ve alt problemler:

Şermin Yaşar'ın "Para Ağacı" adlı çocuk kitabında yer alan söz varlığı unsurları nelerdir, bu unsurlar ne sıklıkla kullanılmıştır?

Araştırmada temel problem cümlesi doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. "Para Ağacı" adlı eserde kalıplaşmış söz varlığını oluşturan atasözleri nelerdir ve kullanım sıklıkları nedir?
2. "Para Ağacı" adlı eserde kalıplaşmış söz varlığını oluşturan deyimler nelerdir ve kullanım sıklıkları nedir?

1.4. Araştırmanın önemi

Söz varlığı denildiğinde bir dildeki kelimelerin tamamı akla gelir. Sözcük hazinesi çok kapsamlı düşünülünce deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler gibi alanları da içerdiği görülür (Şahin, 2006). Dili oluşturan tüm unsurlar birbirlerinin tamamlayıcısı olduğu görülmektedir.

Bir dilin söz varlığının sadece sözlüklerden oluşmadığını söyleyen Demir'e (2016) göre dil, kendi bünyesinde büyük bir birikim barındırır. Günümüze aktarılmış atasözleri, deyimler, ikilemeler, yabancı dillerden alınmış kelime ya da sözler, farklı yapılarıdaki birleşik kelimeler, kalıp sözler, argo ve jargon kabul edilen tüm sözcükler o dilin söz varlığı bünyesinde değerlendirilir. Aksan (2004) ise söz varlığının sadece sesler, simgeler ve kodlardan oluşmadığını bunun yanında o dile sahip toplumun kavram çerçevesini, dünyaya bakışını, tüm kültür öğelerini yansıtan bir bölüm olduğunu söylemektedir. Bunların hepsini yansıtan, söz varlığının etkili olduğu en büyük kesitlerinden biri eğitim ve öğretimdir.

Yazılı ve sözlü anlatım türlerinde kullanılan sözcüklerin çeşitliliği, sözlü anlatımdaki sözcüklerin tespitinin zorluğu, yaş grubuna ve sınıf seviyelerine göre öğrencilerin aktif kullandıkları sözcük sayılarının tespitlerinin farklı olması sebebiyle sözcük ve sıklık araştırmaları istenilen ilerlemeyi gösterememektedir. Ülkemizde yaş grubu ve sınıf seviyeleri gözetilerek temel sözcük listelerinin hazırlanmaması nedeniyle ders kitaplarında kazandırılmak istenen anlamı bilinmeyen sözcükler ile öğrencilerin aktif olarak kullanması gereken sözcükler birbiriyle örtüşmemektedir (Kurudayıoğlu, 2005:174). Öğrencilerin ders kitaplarında öğrendikleri deyim ve atasözlerini dağarcığına hem katkı sunan hem de kalıcı öğrenmelerini sağlayan çocuk kitaplarının önemi yadsınmaz. Günlük hayatta nerede ve nasıl kullanıldığını öyküleştirme yoluyla anlatan bu kitapta deyim ve atasözlerinin tespitinin alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışma nitel araştırma olup doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsamaktadır." (Yıldırım ve Şimşek, 2011:187). Toplanan verilerin yorumlanmasında ise içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Birbirine benzeyen verileri belirli kıstaslarla bir araya getirip anlaşılır şekilde yorumlamak amacıyla kullanılan bu teknik, bir metnin içerisinde yer alan kavramları, sözcükleri, deyimleri ve benzer temaları belirleyip sayılar bulgular ortaya koymak için kullanılır (Kızıltepe, 2015). Araştırma nesnesini, söz varlığı açısından incelenecek olan Şermin Yaşar tarafından yazılmış, 2022 basım tarihli *Para Ağacı* adlı çocuk kitabı oluşturmaktadır. Söz varlığını oluşturan unsurlardan deyim ve atasözleri yüzde, sıklık ve kullanım şekli açısından değerlendirilmektedir.

2.2. Çalışma materyali

Şermin Yaşar'ın 2022 yılında basılan *Para Ağacı* eseri, bünyesinde sıkça rastlanılan deyimler ve atasözleri açısından değerlendirilmiştir. 9 ve üzeri yaş grubu için Taze Kitap yayınları tarafından yayımlanan bu eser, 151 sayfadır. Eserin kapak tasarımı Mert Tugen'e aittir. Kolay yoldan para kazanmayı konu edinen eserde emeğin, üretmenin, çabanın ve dostluğun önemine vurgu yapılmaktadır. Şermin Yaşar'ın günümüz çocuk edebiyatında popüler olması, seçilen kitabın yazılış amacına hizmet eden atasözleri ve deyimlerin kullanımının çeşitliliği ve sıklığı çalışma için esas alınmıştır.

2.3. Veri toplanması

Araştırmaya ait veriler toplanırken nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çocuk öyküsü söz varlığı unsurları açısından incelenmiş, elde edilen veriler tek tek fişlenmiştir. Veriler belirlenirken Türk Dil Kurumu güncel sözlükleri ile Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (Aksoy, 2020) kaynak olarak gözetilmiştir.

Kitapta yer alan kelimeler söz varlığı unsurlarına göre çözümlenmiştir. Ele alınan söz varlığı unsurları deyimler ve atasözleri elde edilen verilere göre sıklıkları hesaplanmış ve tablolar oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin çözümlenmesi

Doküman incelemesiyle elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. "Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Elde edilen veriler yorumlanırken aşağıdaki aşamalar takip edilmiştir:

1. Kitapta incelenecek atasözleri ve deyimler Aksan'ın (2004) sınıflaması dikkate alınarak belirlenmiştir.
2. Belirlenen söz varlığı unsurları, kitapta tespit edilerek tek tek fişlenmiştir.
3. Fişlenen veriler oluşturulan tablolara not edilmiş ve sıklıkları hesaplanmıştır.
4. İki uzman tarafından kitap okunmuş, elde edilen söz varlığı unsurlarının karşılaştırılması yapılmış ve iki uzmanın da ulaştığı verilerin örtüştüğü görülmüştür.
5. Bu aşamalardan sonra bütün veriler tek bir sayfada birleştirilmiş ve birleştirilmiş söz varlığı tablosu oluşturulmuştur.
6. Oluşturulan tablo üzerinden de sıklık hesaplaması yapılmış ve sonuçlar kaydedilmiştir.
7. Bölüm başlıkları söz varlığı sıklığına dâhil edilmiştir.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında incelenen eserde yer alan deyim ve atasözleri ayrı ayrı belirlenip sınıflandırılmıştır. Kitabın içindekiler bölümü incelemeye dâhil edilmemiştir. Hikâyelerde belirlenen atasözleri ve deyimler, Türk Dil Kurumu güncel sözlüklerinden ve belirlenen Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nden yararlanılarak belirlenmiştir. Veriler ayrıntılı bir şekilde tablolara verilmiştir.

3.1. Eserde bulunan atasözleri

Atasözlerinin yazımında, kaynak gösterilen TDK güncel sözlüğü ve Aksoy'un (2020) sözlüğündeki biçim ve anlamı verilerek örnek cümleler yazılmıştır. Kitabın bölüm başlıklarının büyük çoğunluğunu atasözleri oluşturmaktadır. Sıklık taramasına bölüm başlıkları da eklenmiştir.

Tablo 1.

Para Ağacı Eserindeki Atasözleri ve Sıklıkları

Atasözleri	Sıklık
Yatanın yürüyene borcu var.	2
Parayı veren düdüğü çalar.	2
Emeksiz yemek olmaz.	2
Hazıra dağ dayanmaz.	3
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	2
Zararın neresinden dönülse kârdır.	4
Mühür kimde ise Süleyman odur.	2
Gören gözün hakkı var.	2
Toprağı işleyen, ekmeği dişler.	2
Azıcık aşım, ağrısız başım.	2
Çıkmadık candan umut kesilmez.	2
Toplam	25

Tablo 1'e göre Para Ağacı eserinde on bir (11) atasözüne yer verildiği görülmektedir. Toplam atasözü sayısı 25, farklı atasözü sayısı 11 olarak tespit edilmiştir. Eserde sıklık sırasına göre 'Zararın neresinden dönülse kârdır.' atasözü 4 kez tekrarlanırken 'Hazıra dağ dayanmaz.' atasözü 3 kez, tablodaki diğer atasözleri iki kez tekrarlanmıştır. Eserde yer alan atasözlerinin kullanıldığı cümlelere aşağıda yer verilmiştir:

Yatanın yürüyene borcu var. "Çalışmayanın sürekli olarak çalışana borcu vardır; çalışmayarak bir şeyden yararlanan kişi, bu kolaylığı, çalışıp o şeyi meydana getirene borçludur."

"Hiç kusura bakma, yatanın yürüyene borcu var!" (s.17)

Parayı veren düdüğü çalar. "Para harcadığında insan istediğini elde edebilir."

"...Parayı veren düdüğü çalar! Serzenişleriyle eve döndük." (s.25)

Emeksiz (emek olmadan) yemek olmaz. "Yaşayabilmek, harcılabilmek için çalışıp kazanmak gerekir."

"Evet yorucu ama emek yemek olmaz." (s.33)

Hazıra dağ dayanmaz. "Sürekli harcama, en büyük birikimleri bile eritir."

"Bir seneye tükenirdi para. Hazıra dağ dayanmazdı." (s.35)

"Gerçi eskiden topladığımız paralar var ama hazıra dağ dayanmaz kanka." (s.131)

Davulun sesi uzaktan hoş gelir. "İşin içinde olmayanlar o işi kolay veya kârlı sanırlar."

"...Hiç kolay değil zenginlik ...Eee davulun sesi uzaktan hoş gelir." (s.47)

Zararın neresinden dönülse kârdır. "Sürüp giden zararlı bir işten ne kadar erken vazgeçersek daha sonra uğrayacağımız zararı o kadar azaltmış oluruz."

"Helal sana! İyi düşünmüşsün. Zararın neresinden dönülse kârdır. Eee sonra ne oldu?" (s.62)

"...İçinde kalmam. Zararın neresinden dönülse kârdır, dedi babam." (s.143)

"Ama sonuçta hâlâ hayattaydı ve zararın neresinden dönülse kârdı." (s. 149)

Mühür kimde ise Süleyman odur. "Bir işte yetki kimde ise kuvvet ondadır."

"Birde babamın çok kullandığı atasözlerinden birini eklerdim sonuna. Mühür kimde ise Süleyman odur evladım." (s.68)

Gören gözün hakkı vardır. "Yiyecek veya imrenilecek bir şeyi görene o şeyden vermek gerekir."

"Gören gözün hakkı var diye dalınacak erik ağacı mı bu?" (s.70)

"Gören gözün hakkı var ama baba, demiştim." (s.70)

Toprağı işleyen, ekmeği dişler. "Uğraşı alanının bütün gereklerini yerine getiren kişi, çalışmasının verimlerinden yararlanır."

"...İlla emek yani, çalışmayı bıraktığımda bile emek, anladın mı? Toprağı işleyen, ekmeği dişler." (s.92)

Azıcık aşım, ağrısız başım. "Didişmesiz orta hâlli bir geçim, türlü uğraşma ve didişmelerle dolu zenginlerin yaşayışından daha iyidir."

"Azıcık aşım, kaygısız başım, cümlesi babamın yaşam felsefesidir." (s.100)

Çıkmadık candan umut kesilmez. "Elden gitti sandığımız bir şeyle ilgimiz büsbütün kesilmemişse gereken çabayı harcayarak onun elimizde kalmasını sağlayabileceğimizi umabiliriz."

"Bununla beraber annemin de dediği gibi: Çıkmadık candan umut kesilmezdi. Tam bizim durumumuza uygun bir sözdü." (s.149)

3.2. Eserde bulunan deyimler

Deyimlerin yazımında, kaynak olarak kullanılan Aksoy'un (2020) sözlüğündeki biçim ve anlamları bağlamdan hareketle örnek cümleler yazılmıştır. Bölüm başlıklarında yer alan deyimlerde sıklık taramasına dâhil edilmiştir.

Tablo 2.

Para Ağacı Eserindeki Deyimler ve Sıklıkları

Deyim	f	Deyim	f
Davet etmek	1	Yeter de artar	1
Söz konusu olmak	1	Çılgına çevirmek/ çılgına dönmek	1
Kaş göz işareti yapmak	1	Söz vermek	4
Vakit geçirmek	5	Çaba harcamak	1
Yüzü görmemek	1	İçinde kalmak/ kursağında kalmak	1
Bal dök yala	1	Üstüne gitmek	2
Leş gibi	1	İçinden gelmek	1
Baş başa kalmak	1	Açık vermek	1
Kendini tutamamak	1	Hoşuna gitmek	2
Kaş göz etmek	1	Adı çıkmış dokuza inmez sekize	2

Tablo 2'nin devamı

Akıl etmek	1	Başına gelmek	1
Canı çıkmak	1	Hayal kurmak	5
Aklına gelmek	5	Har vurup harman savunmak	1
Omuz silkemek	1	Geç kalmak	3
Aklı kalmak	1	Deli olmak	1
Kıymete binmek	1	Özür dilemek	2
Teselli etmek	1	Ağır gelmek	1
Elinden geleni yapmak	3	Anlayış göstermek	1
Şantaj yapmak	1	Yere göğe sığdıramamak	1
Gününü göstermek	1	Ayağa fırlamak	1
Kusura bakmamak	1	Numara çekmek/ numara çevirmek	1
Yan gelip yatmak	1	Sırık gibi	1
Anlaşmazlık çıkmak	1	Lafa karışmak	1
Tadını çıkarmak	1	Aklından atmak	1
Uslu durmak	1	Yok olmak	1
Cama çıkmak	1	Helak olmak	1
Sokağa çıkmak	1	Ekip biçmek	2
Kafa dağıtmak	1	Göz alabildiğine	1
Soluğu (bir yerde) almak	1	Hakkı olmak	2
Gurur duymak	2	Eğitim almak	1
Şansı yaver gitmek	1	Nutuk çekmek	2
Dudak bükme	1	Aklından geçirmek/ zihninden geçirmek	2
Kafayı yemek	1	Kafasına sokmak	1
Öneride bulunmak	1	Hava hoş	1
Heyecan vermek	1	Başa almak/ başa sarmak	1
Kan tutmak	1	Kuyruk olmak	1
Karar vermek	5	Akıl dağıtmak/akıl vermek	1
Sıkboğaz etmek	1	Kapış kapış gitmek	1
Aklı başından gitmek	1	Üstünde durmak	1
Hasret kalmak	1	Çaresine bakmak	1
Vakit kaybetmek	1	Kafa yormak	1
Dönüp durmak	1	Aradan çıkmak	1
Başa gelmek	1	Alıp verememek	1

Tablo 2'nin devamı

Miras kalmak	4	Durduk yere/ durduk yerde	1
Tozunu almak	1	Evirip çevirmek	1
Akıldan çıkmak	1	Altını çizmek	1
İçinden çıkmak	2	Eve çıkmak	1
Gönlü razı olmamak	1	Mis gibi	1
Ayağına gelmek	1	Heyecan duymak	1
Boş oturmak	2	Üzerinde durmak	1
Hâl hatır sormak	1	Kulağına inanmamak	1
Lafa girmek/söze girmek	2	Ömür geçirmek	1
Şaşırp kalmak	1	Ümidi kesmek	1
Yola çıkmak	1	Haksızlığa uğramak	3
Yol gitmek	1	Başına oturmak	1
Gözü yok/ gözü olmamak	2	Gaza gelmek	1
Selam söylemek	1	Yardım almak/ yardım görmek	1
Rahatına bakmak	1	Haber vermek	1
Emek harcamak	1	Kapıya dayanmak	1
İşe yaramak	3	Kutu gibi	1
Bülbül gibi şakımak	2	Aklını bulandırmak/ zihnini bulandırmak	1
İç çekmek	1	Rahat bırakmak	1
Poz kesmek	1	Sürüm sürüm sürünmek	1
Neye uğradığını şaşırmak	1	Aklı çıkmak	1
İçini dökmek	1	Hava almak	1
Başının çaresine bakmak	2	İşe girmek	1
Parmaklarını yemek	1	Bilmişlik yapmak/ bilmişlik taslamak	1
Bir baltaya sap olamamak	1	Dizlerinin bağı çözülmek	1
Aklı başına gelmek	2	Donup kalmak	1
Stres atmak	1	İyi gelmek	2
Zırnık koklatmamak	2	Pervane olmak	1
Para tutmak	1	Girip çıkmak	1
Gaz vermek	1	Kafası almamak	1
Dili tutulmak	1	Ne yaptığını bilmemek	1

Tablo 2'nin devamı

Gözlerine inanamamak	3	Kafasını toplamak	1
Eli ayağı titremek	1	İple çekmek	1
Gözü kararmak	1	İz sürmek	1
Yere yığılmak	1	Esir düşmek	2
Kendine gelmek	1	Pes etmek	1
Dalga geçmek	2	Dur durak bilmeden/ dur durak yok	1
Vakti gelmek	1	Gayret göstermek	1
Alaya alınmak	1	Yolu açılmak	1
Sınıfta kalmak	1	Tuhaf gelmek/ tuhafına gitmek	1
Yığılıp kalmak	1	Tadını almak	1
Allak bullak olmak	2	Can atmak	1
Tepki vermek	1	Kafaya takmak/ aklına takmak	1
Yazıklar olsun	1	Hedef almak	1
Hızını alamamak	1	Rahat vermek/ rahat bırakmak	1
Küplere binmek	1	Mum gibi	1
Hayrını gör	1	Kendimi bildim bileli	1
Yanına (kâr) kalmak	1	Yüzünü gören cennetlik	1
Hâli kalmamak	1	Demediğini bırakmamak	1
Canını sıkmak	1	Saygı duymak	1
Helal olsun	2	Aç bırakmak	1
Peşini bırakmamak	1	Önlem almak	1
Hâlden anlamak	1	Ağzı açık (kalmak)	1
Gözüne uyku girmemek	1	Uyum sağlamak	1
		Toplam	248

Tablo 2'ye göre Para Ağacı eserinde toplam deyim sayısı 248, farklı deyim sayısı 194 olarak tespit edilmiştir. Kitapta sıklık sırasına göre 'aklına gelmek', 'karar vermek', 'hayal kurmak' 5 kez tekrarlanırken 'vakit geçirmek', 'miras kalmak', 'söz vermek' deyimleri 4 kez tekrar ettiği görülmektedir. Sıklığa göre 'elinden geleni yapmak', 'işe yaramak', 'gözlerine inanamamak', 'geç kalmak', 'haksızlığa uğramak' deyimleri 3 kez; 'gurur duymak', 'içinden çıkmak', 'boş oturmak', 'bülbül gibi şakılamak', 'başının çaresine bakmak', 'aklı başına gelmek', 'zırnık koklatmamak', 'dalga geçmek', 'allak bullak olmak', 'helal olsun', 'üstüne gitmek', 'hoşuna gitmek', 'adı çıkmış dokuza inmez sekize', 'özür dilemek', 'ekip biçmek', 'haklı olmak', 'nutuk çekmek', 'aklından geçirmek', 'iyi gelmek', 'esir düşmek' deyimleri 2 kez; tabloda yer alan diğer deyimler ise 1 kez kullanılmıştır.

Belirlenen deyimlerin kuruluş biçimleri incelendiğinde; kalıplaşmış şekilde bulunan deyimler 'göz alabildiğine', 'kendimi bildim bileli', 'yüzünü gören cennetlik', 'leş gibi', 'mis gibi', 'mum gibi', 'yeter de artar', 'hava hoş' vb. şeklindedir. Cümle hâlindeki deyimler 'adı çıkmış dokuza inmez sekize', 'bal dök

yala', 'helal olsun', 'hayrını gör' vb. iken iki sözcük ve daha fazla sözcükten oluşan deyimler için verilecek örnekler 'canı çıkmak', 'peşini bırakmamak', 'dizlerinin bağı çözülmek' vb. olarak verilebilir.

Kitapta bulunan deyimlerle ilgili bir başka tespit ise yazar sözcüklerin yerini değiştirerek ya da o anlama gelecek farklı sözcükler kullanarak aynı anlama gelen farklı söz kalıpları oluşturmuştur. Örnek olarak 'demediğini bırakmamak (söylemediğini bırakmamak)', 'tuhaf gelmek (tuhafına gitmek)', 'numara çekmek (numara çevirmek)' vb. verilebilir.

Deyimlerin örnek cümleleri sırasıyla verilmiştir:

Davet etmek:

"Bir akşam bizi yemeğe davet etmişlerdi." (s. 6)

Söz Konusu Olmak:

"Misafirlük söz konusu olduğunda benim için beş seçenek vardı." (s. 6)

Kaş Göz İşareti Yapmak:

"Annem sürekli kaş göz işareti yapıp uslu durmam gerektiğini belirten şeyler yapardı." (s. 6)

Vakit geçirmek:

"O, abiler, ablalar benimle birlikte vakit geçirmeyi hiç sevmezlerdi." (s. 7)

"Kaynaşana kadar vakit geçerdi ama sonra ayrılmak istemezdik." (s. 8)

"Bazen bilgisayarda oyun oynuyor ya da telefonda vakit geçiriyordum." (s. 21)

"Günde 45 dakika telefonla vakit geçirme hakkım vardı." (s. 37)

"Ben de seninle vakit geçirmeyi sevdim." (s. 78)

Yüzü görmemek:

"Kalemtraş yüzü görmemiş onlarca kalem vardı." (s. 10)

Bal dök yala:

"Bak gördün mü başkalarının çocukları nasıl akıllı, nasıl düzenli. Bal dök yala yerleri, öyle temiz." (s. 10)

Leş gibi (olmak):

"Senin odan leş gibi." (s. 10)

Baş başa kalmak:

"Yatağın içinde öylece yatan çocukla baş başa kaldım." (s. 11)

Kendini tutamamak:

"Kırk yıllık arkadaşımı sanki tutamamıştım kendimi." (s. 12)

Kaş göz etmek:

"Annem kaş göz eder ve 'oynat çocukları!' derdi." (s. 12)

Akıl etmek:

"Yorulurum diye okula gitmemek mi? İyiymiş ya! Ben niye akıl edemedim bunu?" (s.14)

Canı çıkmak:

"Canım çıkıyordu benim her gün okulda." (s. 14)

Aklına gelmek:

"Sonra cüzdanımdaki para geldi aklıma." (s. 38)

"Ama 'Yorulduğum ben okuldan, artık gitmeyeyim.' demek aklıma gelmemişti." (s. 14)

"Yani öyle olmasını umuyordum, ara ara aklıma geliyordu ama kafamı sağa sola sallıyordum." (s. 90)

"Onların aklına gelir miydi para ekelim, bakalım tutacak mı demek?" (s. 90)

"Tembel oğlanın aklıma gelmezdi böyle bir şey." (s. 91)

Omuz silkmek:

"O sırada annesi geri geldi çocuğum. Omuzlarımı silktim." (s. 14)

Aklı kalmak:

"Aklım içerideki çocukta kalmıştı." (s. 15)

Kıymete binmek:

"...çok soru soruyorum diye kızıp duruyordun. Şimdi kıymete mi bindim?" (s. 16)

Teselli etmek:

"Biz elimizden geleni yaptık.' diyerek teselli etti." (s. 16)

Elinden geleni yapmak:

"Biz elimizden geleni yaptık.' diyerek teselli etti." (s. 16)

"Çocuk sabit dursun diye elinizden gelen her şeyi yapmışsınız." (s. 110)

"Onun kendi kendisini yetiştirmesi için elimden geleni yapacaktım." (s. 143)

Şantaj yapmak:

"Eve gelince birkaç kez anneme, 'Ben de o çocuk gibi mi olayım?' diye şantaj yapmaya kalkıştım." (s. 16)

Gününü göstermek:

"Ben o çocuğum annesine benzemem, gösteririm sana gününü." (s. 17)

Kusura bakmamak:

"Hiç kusura bakma, yatanın yürüyene borcu var!" (s. 17)

Yan gelip yatmak:

Hiç yan gelip yatamazsın! (s. 17)

Anlaşmazlık çıkmak:

"Babam anneme fabrikada bir anlaşmazlık çıktığını, arkadaşının haksız yere işten kovulduğunu anlatmıştı." (s. 17)

Tadını çıkarmak:

"Ayda sadece bir gün dışarıda ailece yemek yemenin tadını çıkartırdık." (s. 20)

Uslu durmak:

"Annem sürekli kaş göz işareti yapıp uslu durmam gerektiğini belirten şeyler yapardı." (s. 6)

Cama çıkmak:

"Özellikle Neriman teyzenin cama çıktığı zamanlarda futbol oynuyordum." (s. 21)

Sokağa çıkmak:

"Artık sınav yüzünden sokağa çıkmaya bile vaktimiz yok." (s. 21)

Kafa dağıtmak:

"Benim kafamı dağıtmaya değil, aksine kafamı toplamaya ihtiyacım vardı." (s. 136)

Soluğu (bir yerde) almak:

"Ablamların ve abimin maaş gününde de soluğu dönercide alıyorduk." (s. 22)

Gurur duymak:

"Bayılıyordu bizi anlatmaya. Hepimizle gurur duyuyordu, bunu biliyorduk." (s. 23)

"Yere göğe sığdıramadığım kızınla gurur duy Nuran Hanım, dedi anneme." (s. 85)

Şansı yaver gitmek:

"Bizim oğlanın şansı yaver gitti, zengin oldu." (s. 24)

Dudak bükmek:

"...Düşünsene işi yok Nuran, böyle hayat olur mu? Fıttırır insan.' diye dudak büküyordu." (s. 25)

Kafayı yemek:

"Gün boyu bunları duyuyorduk; test kitapları, konu anlatımları, çözümlü sorular arasında kafayı yiyorduk sakın sakın." (s. 28)

Öneride bulunmak:

"Rehberlik öğretmenimiz, "On yıl sonraki halinize mektup yazın." önerisinde bulunmuştu." (s. 28)

Heyecan vermek:

"On yıl sonraki halimi gözümün önünde canlandırabiliyordum. Bu bana çok heyecan verici geliyordu." (s. 29)

Kan tutmak:

"Beni kan tutuyor kan! Burnum kanasa bayılıyorum..." (s. 29)

Karar vermek:

"Olsun, şimdiden karar vermelisin, diyordu babam." (s. 29)

,"Bunun üzerine 'Gelecek benim ya hani, ben karar versem sadece, nasıl olur?' diyemedim." (s. 32)

"Kararımı çoktan vermiştim." (s. 32)

"Sonra o gün evden çıkmaya karar verdim." (s. 60)

"...ama bunun nasıl olacağına da kendileri karar veriyordu." (s. 98)

Sıkboğaz etmek:

"Lütfen beni sıkboğaz etmeyin." dedim. (s. 31)

Aklı başından gitmek:

"Deliriyordum kabaran ekmeğe görünce. Aklım başımdan gidiyordu." (s. 32)

Hasret kalmak:

"Sınav yüzünden ona da, ekmeğine de hasret kalmıştım." (s. 33)

Vakit kaybetmek:

"Hamurla uğraşarak vakit kaybetmemeliyim." (s. 33)

Dönüp durmak:

"Bütün gece yatağım içinde döndüm durdum." (s. 34)

Başa gelmek:

"Para bulduktan sonra başlarına gelmeyen kalmamıştı." (s. 34)

Miras kalmak:

"Dedesinden miras kalmış olabilirdi. Babasından miras kalma ihtimali yoktu. Zira Sami amca hayattaydı. Demek ki miras dededen kalmıştı. Ama dededen kalan miras bu oğlana değil Sami amcaya kalırdı." (s. 35)

Tozunu almak:

"Böyle bir kitabı alıp eve gelsem, annem," Harçlığını buna mı harcadın sen, utanmaz!" deyip kitapla tozumu alırdı." (s. 37)

Akıldan çıkmak:

"O gün okulda da çıkmadı çocuk aklımdan." (s. 39)

İçinden çıkmak:

"Takmıştım bu meseleye, çıkamıyordum içinden." (s. 44)

Gönlü razı olmamak:

"Ayrıca ailemin izin verip vermemesi mühim değil, benim de gönlüm razı olmuyordu." (s. 44)

Ayağına gelmek:

"Tam o sırada aradığım fırsat ayağıma geldi." (s. 44)

Boş oturmak:

"Konuşurum onun için. Boş oturmasın." (s. 46)

"Babam hiç kimsenin boş oturmasına katlanamıyordu." (s. 46)

Hâl hatır sormak:

"Sami amcayı aradım. Hâlini hatırını sordum." (s. 46)

Lafa girmek /söze girmek:

"Bir an önce oynasak iyi olur diye düşündüm ve lafa girdim." (s. 11)

"Para isteyeceksen hiç lafa girme yeğenim, dedi." (s. 46)

Şaşırp kalmak:

"Ne para istemesi yahu? Şaşırp kaldım." (s. 46)

Yola çıkmak:

"Sabah kahvaltıdan sonra verdikleri adrese doğru yola çıktım." (s. 48)

Yol gitmek:

"Sabah kahvaltıdan sonra verdikleri adrese doğru yola çıktım." (s. 48)

Gözü yok / gözü olmamak:

"Yapsın gözüm yok." (s. 50)

"Gözümüz yok, daha da zengin ol." (s. 53)

Selam söylemek:

"Babana selam söylemeyi unutma, dedi." (s.50)

Rahatına bakmak:

"Ayaklarının altına da yastık koymuştu. Beyimizin rahatına bak!" (s. 51)

Emek harcamak:

"İnsanlar işini sevsin ya da sevmesin, bu kadar çok çalışırken, emek harcarken, sen çalışmadan nasıl zengin oldun?" (s. 53)

İşe yaramak:

"Bir işe yaramıyorsun, hiçbir faydan yok, artık sana zırnık koklatmam demiştin." (s.69)

"İşe yaramıştı işte araştırma ödevleri." (s. 119)

"İşe yarıyordu işte. İhtiyaç olduğunda bülbül gibi şakıyordum." (s. 53)

Bülbül gibi şakımak:

"İhtiyaç olduğunda bülbül gibi şakıyordum." (s. 53)

İç çekmek:

"Tembel oğlan iç çekti sonra." (s. 54)

Poz kesmek:

"Uzaklara bakıyordu. Poz kesiyordu bana." (s. 54)

Neye uğradığını şaşırarak:

"Neye uğradığımı şaşırdım." (s. 54)

İçini dökmek:

"Anlatsın çocuk, diye düşündüm. Döksün içini." (s. 56)

Başının çaresine bakmak:

"Biz evde kendi başımızın çaresine bakmayı bir şekilde öğrenmiştik." (s. 58)

"Sonra bir gün 'kendi başının çaresine bak, sana artık zırnık koklatmam.' dedi babam." (s. 59)

Parmaklarını yemek:

"Mesela ben bir et haşlama yaparım, parmaklarını yersin." (s. 58)

Bir baltaya sap olamamak:

"Ben bir baltaya sap olamadım." (s. 58)

Aklı başına gelmek:

"Bunu aç bırak, akli başına gelsin, dedi anneme." (s. 59)

"Akli başına gelmiş geç de olsa demiştim." (s. 67)

Stres atmak:

"On beş gün söylenirdi evde. Ancak atardı stresini." (s. 59)

Zırnık koklatmamak:

“Sonra bir gün ‘kendi başımın çaresine bak, sana artık zırnık koklatmam.’ dedi babam.” (s. 59)

“Bir işe yaramıyorsun, hiçbir faydan yok, artık sana zırnık koklatmam demiştin.” (s. 69)

Para tutmak:

“Sen şimdi parayı tutmayı da beceremezsin.” (s. 60)

Gaz vermek:

“Biraz gaz vereyim dedim.” (s. 62)

Dili tutulmak:

“Eviden çıkmak için bahçeye adımımı atar atmaz, dilim tutuldu.” (s. 62)

Gözlerine inanmamak:

“Gözlerime inanamadım.” (s. 62)

“Gözlerine inanamadılar.” (s. 69)

“Eviden çıkmak için bahçeye adımımı atar atmaz, dilim tutuldu. Gözlerime inanamadım.” (s. 62)

Eli ayağı titremek:

“Elim ayağım titredi, gözlerim karardı, yere yığıldım.” (s. 62)

Gözü kararmak:

“Elim ayağım titredi, gözlerim karardı, yere yığıldım.” (s. 62)

Yere yığılmak:

“Elim ayağım titredi, gözlerim karardı, yere yığıldım.” (s. 62)

Kendine gelmek:

“Kendime gelince herhâlde hayal görüyorum diye düşündüm.” (s. 62)

Dalga geçmek:

“Kanka, ciddi bir soru sorduk sana. Ben de oturdum, dinliyorum. Böyle dalga geçilir mi?” (s. 63)

Vakti gelmek:

“Benim de gitme vaktim gelmişti.” (s. 63)

“Çok kızardı bana, bir de o dalga geçirdi.” (s. 63)

Alaya alınmak:

“Böyle alaya alınmaktansa sınıfta kalmayı bile tercih ederdim.” (s. 63)

Sınıfta kalmak:

“Böyle alaya alınmaktansa sınıfta kalmayı bile tercih ederdim.” (s. 63)

Yığılıp kalmak:

“Pencerenin önüne doğru yürüdüm ve az önce tembel oğlanın kalktığı koltuğa yığılıp kaldım.” (s. 63)

Allak bullak olmak:

“Kafam allak bullak olmuştu.” (s. 64)

“Kafam allak bullak olmuştu.” (s. 130)

Tepki vermek:

"Hiç beklemediği bir tepki verdim." (s. 64)

Yazıklar olsun:

"Yazıklar olsun sana." (s. 67)

Hızını alamamak:

"Hızımı alamadım. Bir de bağırdım..." (s. 67)

Küplere binmek:

"Küplere bindi babam." (s. 69)

Hayrını gör:

"Hayrını görün, dedim." (s. 69)

Yanına (kâr) kalmak:

"...topladıkları paralar yanlarına kalacakmış gibi topladılar." (s. 69)

Hâli kalmamak:

"Artık kollarını kıpırdatacak hâlleri kalmayana kadar çalıştılar." (s. 69)

Canını sıkmak:

"İndir gözünü yere, benim canımı sıkma! demişti babam." (s. 20)

Helal olsun:

"Helal olsun! dedim. Artık kime helal olacaksa?" (s.71)

Peşini bırakmamak:

"Çok bir şey değil ama tanıdıklar peşimizi bırakmıyor, demişler." (s.73)

Hâlden anlamak:

"Hâlden anlıyor adam." (s.73)

Gözüne uyku girmemek:

"Aldıkları tüm önlemlere rağmen yine de gözlerine uyku girmiyor." (s. 73)

Yeter de artar:

"Topladıklarınız size yeter de artar bile." (s. 73)

Çılgına çevirmek / çılgına dönmek:

"Bu öneri babamı neredeyse çılgına çevirdi." (s. 73)

Söz vermek:

"Beklerim dedim, söz verdim." (s. 74)

"Söz veriyorum, bilmişlik yapmayacağım, diye ekledim." (s. 125)

"Üstelik çocuğa da söz vermiştim." (s. 136)

Çaba harcamak:

"Dediğim gibi çok merak ettim, hiç çaba harcamadan para kazanmayı nasıl başardığımı." (s. 75)

İçinde kalmak / kursağında kalmak:

“İçinde kalmış babamın, hepimizde tek tek denedi şansını. Ablamların üstüne gitti, doktor olsun diye” (s. 76)

Üstüne gitmek:

“Ablamların üstüne gitti, doktor olsun diye.” (s. 76)

“Neden hala üstüne gidiyordum?” (s. 104)

İçinden gelmek:

“İçinden geldiği gibi konuşuyordu” (s.78)

Açık vermek:

“Sevdiğimizi söylersek bir açık verecekmışiz gibi geliyordu.” (s. 78)

Hoşuna gitmek:

“Hoşuma gitti çocuğun açık sözlülüğü.” (s. 78)

“Bu, Sami amcanın hoşuna gidebilirdi.” (s. 47)

Adı çıkmış dokuz inmez sekize:

“Adım çıkmış dokuz, inmez sekize...” (s. 87)

Başına gelmek:

“Benim başıma gelse ne yapardım acaba?” (s. 82)

Hayal kurmak:

“Otururken daha güzel hayal kurabiliyordum.” (s. 82)

“Ayakta o kadar güzel hayal kuramıyor, sendeliyordum.” (s. 82)

“Ama otururken, cama falan yaslayıp acayip hayal kurabiliyordum.” (s.82)

“Dün gece hayalini kurduğum bu fide işini başlatmışım, üstelik tutmuştu da” (s.93)

“Hâlâ çok hayal kuruyorum.” (s.146)

Har vurup harman savunmak:

“Ama illa har vurup harman savuracaksam İtalya’daki bütün iyi restoranlara gidip yemek yedim.” (s. 84)

Geç kalmak:

“Akşam yemeğine geç kalmıştım.” (s. 84)

Deli olmak:

“Bu imalı laflarına deli oluyordum annemin.” (s. 84)

Özür dilemek:

“Tam özür dilemek gibi değil, özürün küçüğü.” (s. 84)

“Büyük bir hata yapmadığım halde özür dilemek ağır geliyordu.” (s. 84)

Ağır gelmek:

“Büyük bir hata yapmadığım halde özür dilemek ağır geliyordu.” (s. 84)

Anlayış göstermek:

“Onların suç saydığı şey benim anlayış gösterilmesi gereken hatalar klasmanına dâhil ettiğim şeylerdi.” (s. 84)

Yere göğe sığdıramamak / yere göğe koymamak:

"Yere göğe sığdıramadığım kızımın gurur duy Nuran Hanım, dedi anneme" (s. 85)

Ayağa fırlamak:

"Babam bir anda ayağa fırladı." (s.86)

Numara çekmek / numara çevirmek:

"Yaa baba, çekmişlerdir buna bir numara inanmıştır." (s. 86)

Kan ter içinde:

"Ben kan ter içinde fidan yetiştirmeye çalışıyordum." (s. 94)

Sırık gibi:

"Bakma sen sırık bunun böyle sırık gibi uzadığına." (s. 86)

Lafa karışmak:

"Ablam lafa karıştı o arada." (s. 86)

Aklından atmak:

"Tembel oğlanı sildim, attım aklımdan." (s. 90)

Yok olmak:

"O zaman çocuk yok oluyordu zihnimden. Kafa sallamaktan helak olmuşum." (s. 90)

Helak olmak:

"Kafa sallamaktan helak olmuşum." (s. 90)

Ekip biçmek:

"Çiftçiler sabahtan akşama kadar ekip biçiyorlardı." (s. 90)

"Orada tarlalarını ekip biçiyorlardı." (s. 151)

Göz alabildiğine:

"Sera gibi bir yer düşünün, göz alabildiğine para ağacı fidesi..." (s. 91)

Hakkı olmak:

"Sonuçta iyi yaşamak herkesin hakkı olmalı." (s. 91)

"İyi beslenmek, sağlıklı yaşamak, iyi eğitim almak herkesin hakkı olmalı." (s. 91)

Eğitim almak:

"Sonuçta iyi yaşamak herkesin hakkı olmalı. İyi beslenmek, sağlıklı yaşamak, iyi eğitim almak herkesin hakkı olmalı." (s. 91)

Nutuk çekmek:

"Okusa her akşam koltuğa oturur, beni karşısına alır, saatlerce nutuk çeker..." (s. 92)

"...koltuğa bile oturmaz, ayakta başlardı nutuk çekmeye." (s. 92)

Zihninden geçmek / aklından geçmek:

"Hayatta en çok şükrettiğim şeylerden birisi babamın zihninden geçenleri okuyamıyor oluşudur." (s. 92)

Kafasına sokmak:

"Sokun bunu kafanıza!" (s. 92)

Hava hoş:

"Bize göre hava hoş, falan derdi." (s. 93)

Başa almak / başa sarmak:

"Sonra tekrar başa alır, senelerdir nasıl çalıştığımı anlatırdı." (s. 93)

Kuyruk olmak:

"İnsanlar kuyruk olmuşlar, trafik tıkanmış, kapış kapış fide satıyoruz." (s. 93)

Akıl dağıtmak /akıl vermek:

"Fidanınıza şöyle şöyle bakacaksınız diye akıl dağıtıyordu." (s. 93)

Kapış kapış gitmek:

"Bir gün, iki gün, üç gün derken kapış kapış gidiyordu fidanlar." (s. 94)

Üstünde durmak:

"...anlardım ki ya olaydan haberleri yok yahut üstünde durmamışlar, affetmişler." (s. 95)

Çaresine bakmak:

"Şimdi bırak bunları, sınavdan sonra bakarsın çaresine, dedi." (s. 99)

Kafa yormak:

"Ben çocukluğumdan beri olmayan şeyler üzerine kafa yorardım." (s. 99)

Aradan çıkmak:

"Sen bu ikisiyle ayrı ayrı uğraşma, bir kere de çıksın aradan..." (s. 99)

Alıp verememek:

"Hayatın bizimle ne alıp veremediği var?" (s. 100)

Durduk yere / durduk yerde:

"Ne bileyim, hasta değilsin, usta değilsin, durduk yere ne çiçeği." (s. 101)

Evirip çevirmek:

"Tembel Oğlanı Kurtarma Operasyonu" yazısını elimde evirip çevirirken bir anda korkunç bir şey fark ettim." (s. 104)

Altını çizmek:

"Tembel olduğunun altını çizip duruyordum." (s. 104)

Eve çıkmak:

"Hayalimde ablamlar, abim, annem, babam hala aynı evde yaşıyorlar ama ben kendi evime çıkmışım." (s. 105)

Mis gibi:

"Sıcak ekmek kokusu karşılıyordu beni mis gibi." (s. 105)

Heyecan duymak:

"...başka bir şeyden heyecan duymak istiyorum, diyecektim." (s. 107)

Üzerinde durmak:

"Ben de ne ihtimaller üzerinde durmuştu." (s. 108)

Kulağına inanmamak:

"Kulaklarıma inanmadım." (s. 109)

Ömür geçirmek:

"Ömür böyle geçmez." (s. 111)

Ümidi kesmek:

"Sami amca oğlandan çoktan ümidi kesmişti." (s. 111)

Haksızlığa uğramak:

"Haksızlığa uğramıştın, hatırlar mısın?" (s. 112)

"Sen haksızlığa uğradın, diye ağladı." (s. 112)

"Senin fabrikanda kimse haksızlığa uğramayacak, kimse ağlamayacak Sami amca, dedim." (s. 112)

Başına oturmak:

"Geçip başına oturacaksın." (s. 112)

Gaza gelmek:

"Öyle heyecanlıydım ki aşırı gaza gelmiştim." (s. 113)

Yardım almak / yardım görmek:

"Dayımdan falan yardım alırdım." (s. 113)

Haber vermek:

"Yengenle de bir değerlendirelim durumu, sana haber veririm, dedi Sami amca." (s. 113)

Kapıya dayanmak:

"Yenge kapımıza dayanmıştı." (s. 118)

Kutu gibi:

"Kutu gibiydi evimiz zaten, içeriden duyuyordum sesi." (s. 118)

Aklını bulandırmak / zihnini bulandırmak:

"Bana bak, gelip gelip bizimkilerin aklının bulandırıp durma." (s. 118)

Rahat bırakmak:

"Kocamı da oğlum da rahat bırak." (s. 118)

Sürüm sürüm sürünmek:

"Valla bizi soymaya çalışıyor derim de sürüm sürüm sürünürsün karakol köşelerinde." (s. 118)

Aklı çıkmak:

"Polis çağırırım diyordu ama aklı çıktı gerçek polisi görünce." (s. 119)

Hava almak:

"Gidip bir bakayım, hem biraz hava almış olurum, dedim." (s. 125)

İşe girmek:

“...mezun olur olmaz bir işe gireyim ve aralarına katılayım.” (s. 122)

Bilmişlik yapmak / bilmişlik taslamak:

“Söz veriyorum, bilmişlik yapmayacağım, diye ekledim.” (s. 125)

Dizlerinin bağı çözülmek:

“Dizlerimin bağı çözülmüştü resmen.” (s. 128)

Donup kalmak:

“Dondum kaldım pencerenin önünde.” (s. 129)

İyi gelmek:

“Başta iyi gelmişti.” (s. 131)

“Yani iyi geldi, bir şey başarmış olmak.” (s. 131)

Pervane olmak:

“Peşimde pervane oldular.” (s. 131)

Girip çıkmak:

“Ömrümün sonuna kadar çeşitli sınavlara girip çıkabilirdim.” (s. 131)

Kafası almamak:

“Asla almıyordu kafam.” (s. 132)

Ne yaptığını bilmemek:

“O gün eve gittiğimde ne yapacağımı gerçekten bilmiyordum.” (s. 136)

Kafasını toplamak:

“Benim kafamı dağıtmaya değil, aksine kafamı toplamaya ihtiyacım vardı.” (s. 136)

İple çekmek:

“Akşamı iple çektim.” (s. 137)

İz sürmek:

“Bu kez başladığı yerden denize kadar izini sürdüm.” (s. 138)

Esir düşmek:

“Osman Paşa'nın bu savaşta esir düştüğünü biliyor muydun?” (s. 141)

“Tabii, esir düşüyor ve sonra kendisine Gazi unvanı veriliyor.” (s. 141)

Pes etmek:

“Pes etmedim. Okula devam ederken İtalyanca dersleri aldım.” (s. 147)

Dur durak bilmeden /dur durak yok:

“Günlerce dur durak bilmeden çalıştık.” (s. 148)

Gayret göstermek:

“Eğer gerçekten bir şeye sen gerçekten ve tüm kalbinle inanıyorsan, inandığın şey uğruna yeterince çalışırsan ve gayret gösterirsen herkes günün birinde sana inanıyor ve yolun açılıyor.” (s. 148)

Yolu açılmak:

"...herkes günün birinde sana inanıyor ve yolun açılıyor." (s. 148)

Tadını almak:

"Fakat okumanın, öğrenmenin, yaşamamanın tadını alınca bırakamadı bir daha." (s. 149)

Kafaya takmak/ aklına takmak:

"Uysal Duran o hayalini gerçekleştirmeyi kafasına takmıştı." (s. 150)

Hedef almak:

"...Yani sepeti hedef alıyordum ama çamaşırlar sepete girmiyordu." (s. 9)

Kendimi bildim bileli:

"Kendimi bildim bileli ders çalışıyordum." (s. 28)

Saygı duymak:

"Sadece buna saygı duyulmasını istiyordum." (s. 32)

Yüzünü gören cennetlik:

"Yengem hep, 'Dayının yüzünü gören cennetlik. Biz bile göremiyoruz, çok çalışıyor.' diye söylenirdi." (s. 36)

Mum gibi:

"Filancanın kızı misafiriğe gidince mum gibi oturmuş, ben kıpır kıpırmışım." (s. 6)

Rahat vermek/ rahat bırakmak:

"Dönüşte 'Bir oturmadin be kızım, bir rahat vermedin! diye söylenirdi." (s. 6)

Ağzı açık (kalmak):

"Bize her geldiğinde mutlaka bir şeyler çalar ve hepimiz ağzımız açık onu izleriz, dinleriz." (s. 139)

Uyum sağlamak:

"Hemen uyum sağlamıştım iş dünyasına." (s. 114)

Aç bırakmak:

"Bunu aç bırak, aklı başına gelsin." dedi anneme." (s. 59)

Önlem almak:

"Aldıkları tüm önlemlere rağmen yine de gözlerine uyku girmiyor." (s. 73)

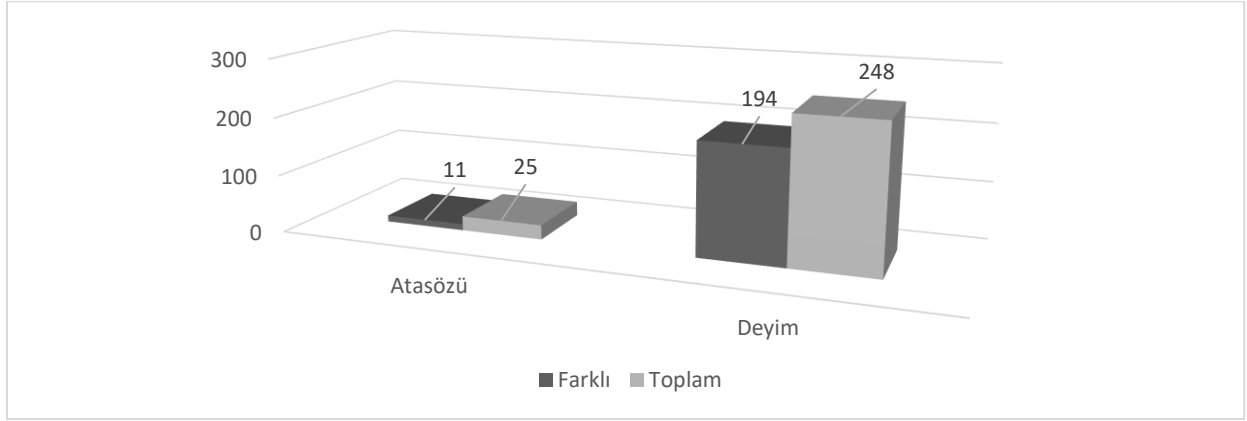
Demediğini bırakmamak / söylemediğini bırakmamak:

"Babam duysa önce bana, sonra Sami amcaya demediğini bırakmazdı." (s. 46)

Tuhaf gelmek / tuhafına gitmek:

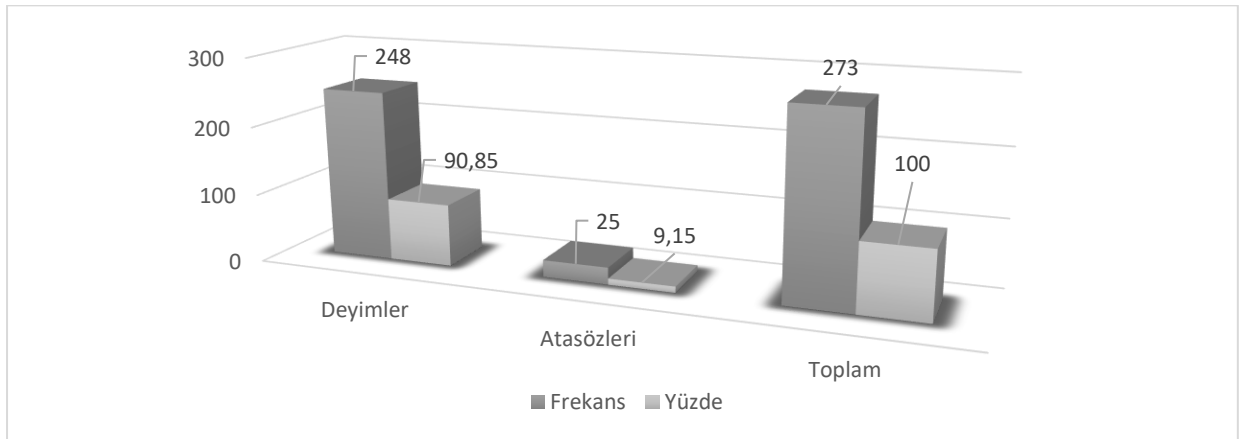
"...hayatımda gördüğüm en çalışkan, en hareketli, en gezmeyi seven insanın aynı kişi olması bazen bana çok tuhaf geliyor." (s. 148)

3.3. "Para Ağacı" eserinin söz varlığı unsurlarına ait istatistiksel dağılımlar

Grafik 1. Para Ağacı Eserindeki Söz Varlığı Unsurlarının Sıklık Dağılımı

Grafik 1'e göre Para Ağacı kitabında tespit edilen farklı deyim sayısı 194 iken toplam deyim sayısı 248, farklı atasözü sayısı 11 iken toplam atasözü sayısı 25'tir. Farklı atasözü ve deyimlerin toplamı 205, tespit edilen atasözü ve deyimlerin genel toplamı 273'tür.

Grafik 2. Para Ağacı Eserinin Söz Varlığı Unsurlarının Frekans ve Yüzde Dağılımı

Grafik 2'ye göre toplam (f=273) söz varlığı unsurlarının %90,85' ini deyimler (f=248) oluştururken atasözleri (f=25) toplam (f=273) söz varlığı unsurlarının % 9,15'ini oluşturmaktadır. Kitapta bulunan deyim oranı atasözlerinin oranına göre yüksektir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bir dilin söz varlığı zenginliğinin tespiti için öncelikli incelenmesi gereken materyallerden biri o dilde ortaya konmuş edebî eserlerdir. Bu çalışmada Şermin Yaşar'a ait olan Para Ağacı kitabında söz varlığı unsurlarından deyimler, atasözleri incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde çalışmada ulaşılan bulgular özetlenmiş ve sonuçların alan yazındaki yazara ait diğer eserleri üzerine yapılan çalışmalarla karşılaştırılması yoluna gidilmiştir.

Para Ağacı kitabının deyimler bakımından son derece zengin olduğu görülmektedir. Deyim sayısı (f=253) ile kitap sayfa sayısı (151) oranına bakıldığında hemen hemen her sayfaya en az bir deyim düştüğü görülmektedir. Bu durum kitapta deyimlerin sıklıkla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Sıklık bakımından deyimlerin yanı sıra atasözleri de farklı ve toplu kullanımları hesaba katılarak kitapta kullanılan atasöz

sayısının (f=25) olduğu görülmektedir. Kitap söz varlığına katkısı bakımından deyim ve atasözleri açısından oldukça zengindir. O dile ait kitaplar kültüre ait özellikleri barındırır, deyimler kültüre ait öğeleri daha iyi öğretebilmek için kullanılması yaygın bir öğreti aracıdır. Söz dağarcığı bir milletin ortak kültür mirası içinde yer almakta ve diğer unsurlar gibi deyimler de bu mirasın bir parçası olmaktadır. Para Ağacı bu açıdan deyim ve atasözünün zengin kullanımıyla dilin canlılığına ve kültür aktarımına kaynaklık etmektedir.

Bir toplumun sahip olduğu ahlaki, kültürel ve millî değerler atasözleri ve deyimler sayesinde toplumun tüm fertlerine kazandırılabilir (Bulut,2013: 572). Atasözleri, ataların tecrübelerinin sonucu olarak ortaya çıkan çift yönlü bir çıkarıma sahiptir. Gerek dil kazanımına gerekse beyin gelişimine büyük katkısı olmaktadır. Az sözle çok şey ifade edebilen atasözlerini; iletisi üzerine düşünmeyi, farklı açılardan değerlendirmeyi, değer yargıları kazanmayı sağladıkları için yeni kuşaklara aktarmak son derece önemlidir. Uz ve Özcan (2020), üzerine çalıştıkları on (10) öykü kitabında 5 atasözünün farklı sıklıklarda 5 defa, 423 deyim ise 466 defa kullanıldığı sonucuna varmışlardır. Aytaç (2016), çalışmasında çocuk edebiyatı ürünü olan 106 eseri söz varlığı unsuru olan atasözleri bakımından inceleyerek söz konusu kitaplarda kullanılan atasözünü sayısının 67 olarak tespit etmiştir. Bu sayı araştırmaya konu olan kitapta 11 atasözünü olarak karşımıza çıkar. Hemen hemen her bölümde atasözünü bağlamdan hareketle kullanılmış ve tek bir kitapta sayıca fazla atasözünü dikkat çekici hâle getirmiştir. Gökçe (2008), çalışmasında incelenen öykülerin alana katkısını belirlemek amacıyla on iki (12) öykü kitabında 1334 deyim, 2 atasözünü tespit etmiştir. Söz varlığı açısından değerlendirilen tüm çalışmalarda deyimlerin kullanım frekansı atasözlerinin kullanım sıklığına göre daha fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Dağ'ın (2021) araştırmasında Şermin Yaşar'ın dokuz eserine yer verdiği ve bu eserlerin araştırmanın amacına uygun eğitsel iletiye ağırlık verilerek dil-anlatım başlığı altında söz varlığı unsurlarına değinildiği görülmektedir. İncelediği dokuz (9) kitaptan alınan örnek cümlelerde üç (3) atasözüne ve genel toplam verilmemekle birlikte çeşitli deyimlere rastlanmaktadır. Atasözünü ve deyimlerle ilgili bir sıklık çalışmasına araştırmada yer verilmemiştir. Yazarın diğer eserlerinin materyal olarak kullanıldığı söz varlığı çalışmasına alan yazında rastlanmamıştır. Para Ağacı kitabından elde edilen bulgulardan kitabın söz varlığına hizmet ettiği görülmektedir.

Sonuç olarak, incelenen eser söz varlığı öğretimine karşı hassasiyeti ve mesuliyeti taşımakta, en önemlisi standart Türkçe kullanımıyla her yaşta çocuğun ilgisini çekecek nitelikleri sağlamaktadır.

İncelenen bu eserde yer alan cümleler özellikle deyim ve atasözleri öğretiminde örnek cümle niteliğinde kullanılabilir. Kitapta ele alınan konu, çocukları okumaya yönlendirebilir bu sayede okurun söz varlığına katkısı olabilir. Söz varlığı açısından günümüz çocuk edebiyatı eserleri söz varlığı bakımından ele alınarak alan yazına kazandırılabilir.

Kaynakça / Reference

- Aksan, D. (1991). *Sözcük Bilim: Dilbilim ve dilbilgisi konuşmaları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin sözcük varlığı (3. Baskı)*. Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu.
- Aksoy, Ö. A. (2020). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İnkılap Kitabevi.
- Aydın, G. & Gülden, B. (2021). *Kelime öğretimi*. F. Temizyürek ve T. Türkben (Ed.). *Türkçe öğretimine genel bir bakış içinde*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aytan, T. (2016). *Türk Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Sözcük Varlığı Çalışması: Atasözleri*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma*. [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 137-159.
- Başar, S. & Akın, E. (2022). Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Eğitsel İletiler ve Değer Kavramları Açısından İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 62-71. <https://doi.org/10.55044/meusbd.1091871>
- Bekiroğlu, O. (2014). Türkçe atasözlerinde iletişim olgusunun izleri ve sosyo-kültürel çıkarımları. *Millî Folklor*, 26 (103), 80-97.
- Bilgin, M. (2013). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Anı Yayıncılık.
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi, *Turkish Studies*, S. 8/13, 559-575
- Büyükkız, K. K. & Hasırcı, S. (2013). Yabancı dil olarak türkçenin öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (21), 145-155.
- Cavga, S. & Eyüp, B. (2021). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletilerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9 (4), 1400-1420. <https://doi.org/10.16916/aded.986805>
- Çakmakçı, C. C. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde kavram geliştirme açısından atasözleri ve deyimler*. [Yüksek lisans tezi]. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). Atasözleri, Türk dünyası edebiyat tarihi. *Atatürk Kültür Merkezi*, 28, 151-201.
- Dağ, A. (2021). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının çocuğa görelilik ilkesi ve eğitsel iletiler açısından incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Demir, C. (2016). Türkçe eğitim- öğretim programları ve kişisel söz varlığı. *Millî Eğitim*, 45(210), 141-161.
- Ergüzel, M. M. & Kirik E. (2012). Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin söz varlığı üzerine. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 51-68.
- Gençer, G. & Doğan- Kahtalı, B. (2022). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies -Education*, 17(3), 407-421.
- Gökçe, B. (2008). Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde değer eğitimi ve öykülerin Türkçeye katkısı. [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları*. Erdem Yayınları.
- Karadağ, Ö. (2019). *Kelime öğretimi*. Pegem Yayıncılık.

- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies (Elektronik)*, 6(1), 1439-1454.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi nedir? Nasıl oluşmuştur? F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Anı Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma*. [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Nelson, J. R. & Stage, S. A. (2007). Fostering The Development Of Vocabulary Knowledge And Reading Comprehension Though Contextually-Based Multiple Meaning Vocabulary Instruction. *Education and treatment of children*, 1-22.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Anı Yayıncılık.
- Onan, B. (2016). Söz varlığı terminolojisi üzerine bir analiz çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 11-29.
- Özbaşı, S. (2016). *Zeynep Cemali'nin çocuk edebiyatı yapıtlarının sözcük varlığı öğeleri açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Şahin, H. (2006). Terimlerin genel dile yansımalarına dair bazı gözlemler. *Erciyes Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (20), 123-129.
- Şimşek, E. & Kaya, A. İ. (2021). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarında bir anlatım tarzı olarak mizah. *Türkbilig*, 2021 (42) , 291-302.
- TDK Türkçe Sözlük (2011). *Türkçe sözlük*. (11. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- White, C. S. ve Alexander, P. A. (1988). Effects Of Age, Vocabulary Knowledge, Gender, Ethnicity, And Socioeconomic Status On Young Children's Analogy Performance. *American Educational Research Association*, New Orleans.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zhang, J. L. & Anual, S. B. (2008). The role of vocabulary in reading comprehension: the case of secondary school students learning english in singapore. *RELC Journal*, 39(1), 51-76.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

The individual who acquires the mother tongue from the immediate environment continues to recognize the rules of the language they uses and to develop its skills at school age. The individual realizes the implementation of the four basic language skills in the planned program proportionally to the vocabulary they has. The main source of nourishment for skills is primarily the vocabulary. The number of words he/she has also reveals the ability to convey the word. The lesson in which vocabulary is most actively demonstrated is the Turkish lesson. The main purpose of the Turkish lesson is to teach the child the standard language and to gain basic language skills. Turkish textbooks are the primary materials used in Turkish lessons. Textbooks contain texts that contain elements of vocabulary. The school-age individual both reaches new information and realizes and comprehends the features of the language through these texts.

Children who encounter vocabulary elements, especially idioms and proverbs in Turkish textbooks, use the idioms and proverbs they learn in the lesson in daily life. According to the data obtained from student opinions, it is revealed that children like to use proverbs and idioms in daily life (Çakmakçı, 2009: 65). For this reason, the individual is expected to add new elements to the idioms and proverbs acquired from textbooks through works appropriate to his/her level. School-age children acquire and enrich the elements of vocabulary that have found a place in their mother tongue in the environment in which they receive education, as well as with the contributions of children's literature products (Baş, 2010). Therefore, in order for the student to gain proverbs and idioms in the vocabulary and use them in his/her daily life, it is seen that in addition to textbooks, children's books with rich content, in which idioms and proverbs that will attract children are found in abundance, are needed. It is predicted that the work "The Money Tree" will contribute to children at primary school age in terms of teaching various idioms and proverbs in accordance with their meanings.

2. METHOD

This study is a qualitative research and was conducted with the document analysis method. "Document analysis involves the analysis of written materials containing information about the phenomenon or phenomena targeted to be researched." (Yıldırım & Şimşek, 2011:187). Content analysis technique was used to interpret the collected data. This technique, which is used to bring together similar data with certain criteria and interpret them in an understandable way, is used to identify concepts, words, idioms and similar themes in a text and to reveal numerical findings (Kızıltepe, 2015). The object of the research is the children's book titled Money Tree, written by Şermin Yaşar and published in 2022. Idioms and proverbs, which are among the elements that make up the vocabulary, are evaluated in terms of percentage, frequency and usage pattern.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

It is seen that eleven (11) proverbs are included in The Money Tree. The total number of proverbs is 25 and the number of different proverbs is 11. In order of frequency in the work, the proverb "It is better to return from a loss" is repeated 4 times, the proverb "The mountain does not stand ready" is repeated 3 times, and the other proverbs in the table are repeated twice. The total number of idioms in Para Ağacı is 248 and the number of different idioms is 194. When the forms of the idioms are examined; the idioms in the form of stereotypes are 'as far as the eye can see', 'as long as I have known myself', 'heavenly who sees your face', 'like carrion', 'like mis', 'like a candle', 'enough is more than enough', 'the weather is pleasant', etc. While the idioms in the form of sentences are 'notorious nine to eight', 'honey pour and lick', 'halal olsun', 'do good', etc., examples for idioms consisting of two or more words can be given as 'to get out of his life', 'not to leave him alone', 'to untie his knees', etc. Another observation about the idioms in the book is that the author has created different phrases with the same meaning by changing the words or using different

words that mean the same thing. While the number of different idioms in Para Ağacı is 194, the total number of idioms is 248, while the number of different proverbs is 11, the total number of proverbs is 25. The total number of different proverbs and idioms is 205, and the total number of proverbs and idioms is 273. While idioms (f=248) constitute 90.85% of the total (f=273) vocabulary elements, proverbs (f=25) constitute 9.15% of the total (f=273) vocabulary elements. The rate of idioms in the book is higher than the rate of proverbs.

It is seen that Dağ (2021) included nine works of Şermin Yaşar in her research and that these works were mentioned under the title of language-narrative by emphasizing the educational message in accordance with the purpose of the research. In the sample sentences taken from the nine (9) books she analyzed, three (3) proverbs and various idioms are encountered, although a general total is not given. A frequency study on proverbs and idioms was not included in the study. A vocabulary study in which the author's other works were used as material was not found in the literature. From the findings obtained from the book The Money Tree, it is seen that the book serves the vocabulary.

As a result, the analyzed work carries sensitivity and responsibility towards teaching vocabulary, and most importantly, it provides qualities that will attract the attention of children of all ages with the use of standard Turkish. The sentences in this work can be used as sample sentences especially in teaching idioms and proverbs. The subject discussed in the book can encourage children to read, thus contributing to the reader's vocabulary. In terms of vocabulary, today's children's literature works can be analyzed in terms of vocabulary and can be included in the literature.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1.yazarın araştırmaya katkı oranı %50, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, raporlaştırma.

Yazar 2: Yöntemin belirlenmesi, danışmanlık, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları.

ÇATIŞMA BEYANI (CONFLICT OF INTEREST)

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı yoktur. Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.